

Ks. JAKUB KANIA

Katowice

BINACJA I TRYNACJA W PRAWIE (ARCHI)DIECEZJI KATOWICKIEJ

Pojęciem binacji (*bina actio*) określane jest dwukrotne odprawienie Mszy świętej przez jednego kapłana w tym samym dniu, analogicznie, przez trynację należy rozumieć trzykrotną celebrację Mszy świętej przez kapłana w jednym dniu. Jako termin prawny binacja pojawiła się po raz pierwszy w 1570 roku, choć sama praktyka sięga czasów patrystycznych¹. Zagadnienie to często jest redukowane przez duchownych do problemu rozliczenia stypendium mszalnego, okazuje się jednak, że problem jest wielowymiarowy, a sprowadzenie go do wymiaru czysto ekonomicznego jest dużym uproszczeniem.

I. Binacja i trynacja w prawie dawnym

7 listopada 1922 roku gdy na mocy dekretu papieskiego powstała Administracja Apostolska Śląska Polskiego², przekształcona później w Diecezję Katowicką, obowiązywał Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany w 1917 roku, a prawo nowej jednostki administracyjnej nawiązywało w swym ustawodawstwie do prawa diecezji macierzystej³. Kodeks zastrzegwał, że nie wolno kapłanowi sprawować kilku Mszy świętych tego samego dnia (CIC/1917⁴, can. 806 § 1) i wskazywał, jako źródło tej normy, dekret papieża Innocentego III z 1212 roku⁵. Ustanawiając taką regułę postępowania, Kodeks dopuszczał kilka wyjątków, mianowicie: każdy

¹ T. Szwagrzyk, *Binacja w zarysie historyczno-prawnym*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 15 (1962), s. 101-102.

² Sacra Congregatio pro Negotiis Ecclesiasticis Extraordinariis, *Decretum*, 7 novembris 1922, Acta Apostolicae Sedis [dalej: AAS] 14 (1922), s. 598.

³ *Rozporządzenia Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego* [dalej: RAAŚIP], 1923, poz. 3. Zob.: R. Sobański, A. Drozd, *Źródła poznania katowickiego prawa diecezjalnego*, Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne [dalej: ŚSHT] 7 (1974), s. 25.

⁴ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Typis Polyglottis Vaticanis 1936.

⁵ *Corpus Iuris Canonici emendatum et notis illustratum Gregorii XIII Pontificis Maximi iussu editum*, Coloniae Munatianae 1696; C.3, X, III, 41: „Respondemus, quod, excepto die Nativitatis Domini, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare”. Por.: P. Majer, *Non licet sacerdoti plus semel in die celebrare*, Anamnesis 19 (1999), s. 88-89; F.X. Wernz, P. Vidal, *Ius Canonicum ad codicis normam exactum*, vol. 4,1, Romae 1934,

kapłan mógł trynować w Boże Narodzenie⁶ i w Dzień Zaduszny⁷ (CIC/1917, can. 806 § 1), w pozostałe dni binacja i trynacja była możliwa jedynie na podstawie specjalnych zezwoleń (CIC/1917, can. 806 § 1). Zezwolenie na trynację i binację w święta zniesione i dni powszednie było zastrzeżone Stolicy Apostolskiej⁸. Na binację w święta nakazane zezwalał ordynariusz miejsca, jeśli stwierdził, że znaczna część wiernych nie ma możliwości uczestnictwa we Mszy w taki dzień (CIC/1917, can. 806 § 2).

Kapłan binujący był zobowiązany zachować post eucharystyczny, który na mocy kanonu 808 rozpoczynał się o północy. Kapłanom, którzy bez zezwolenia celebrowali Mszę świętą wielokrotnie, lub sprawowali ją bez zachowania postu, groziła suspensja (CIC/1917, can. 2321)⁹. Uprawnienie do binowania nie zawierało w sobie uprawnienia do przyjęcia stypendium, a Kodeks wyraźnie zakazywał przyjęcia drugiego stypendium w tym samym dniu¹⁰, wyjątek stanowiła binacja w Boże Narodzenie, wtedy kapłan mógł przyjąć i zatrzymać oba stypendia mszalne (CIC/1917, can. 824 § 2).

Administracja Apostolska Śląska Polskiego w latach 1923–1925 wydała dwa dokumenty partykularne regulujące kwestię binacji. Pierwszy dawał dziekanom prawo zezwalania na binację w nagłych przypadkach¹¹. Drugi, na podstawie reskryptu Kongregacji Soboru¹², pozwalał na przyjęcie stypendium za Mszę

---

s. 114, przyp. 187; Zob.: M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Kielce 1997, s. 78-82.

⁶ Odnośnie do przepisów liturgicznych, zob.: E.F. Regatillo, *Ius Sacramentarium*, Santander 1964, s. 81-82.

⁷ Benedictus XV, *Constitutio Apostolica Incrumentum Altaris sacrificium de Sacro ter peragendo in die sollemnis Commemorationis omnium fidelium defunctorum*, 10 augusti 1915, AAS 7 (1915), s. 403.

⁸ T. Szwagrzyk, *O binacji*, Homo Dei 28 (1959), s. 877. Zob.: F.M. Cappello, *Summa Iuris Canonici in usum scholarum concinnata*, vol. 2, Romae 1945⁴, s. 168.

⁹ F. Bączkiewicz, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo Kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 3, wyd. 3, Opole 1958, s. 498-499; M. Conte a Coronata, *Institutiones Iuris Canonici ad usum utriusque cleri et scholarum*, t. 4, Taurini-Romae 1955⁴, s. 340-341; E.F. Regatillo, *Institutiones Iuris Canonici*, vol. 2, Santander 1961⁶, s. 577.

¹⁰ Przed wejściem w życie Kodeksu obowiązywał przepis z 1915 roku, który zabraniał przyjęcia wynagrodzenia z tytułu zewnętrznego także w Dzień Zaduszny; zob.: Sacra Congregatio Concilii, *Dubia circa trium Missarum celebrationem in die sollemnis commemorationis omnium fidelium defunctorum*, 15 octobris 1915, AAS 7 (1915), s. 480. Kanon 824 § 2 zniósł tę normę, co potwierdza odpowiedź Komisji Interpretacyjnej; por.: Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authenticae Interpretando [dalej: PCCIAI], *Dubium solutum ab Eminentissimo Cardinali Commissione Praeside*, 13 decembris 1923, AAS 16 (1924), s. 116; U. Beste, *Introductio in Codicem*, Neapoli 1961⁵, s. 532.

¹¹ RAAŚIP 1923, poz. 49; Taką samą praktykę sankcjonowały inne diecezje, np. w Pelplinie i Tarnowie; zob.: *Statua Synodi Dioecesis Culmensis*, Pelplini 1929, poz. 37 oraz *Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej*, Tarnów 1928, poz. 72; w niektórych diecezjach prawo to ograniczono jedynie do niedzieli i świąt nakazanych, zob.: *Institutiones XL-mae Sinodi Dioecesis Plocensis*, Plociae 1927, poz. 12 oraz *Synodus Dioecesis Lublinensis*, Lublin 1928, poz. 12.

¹² L.dz. 1669, 13 marca 1923, Archiwum Archidiecezji Katowickiej [dalej: AAKat], Akta Rzezczone [dalej: ARz] 179, s. 19; Stypendia przekazywano kwartalnie za pośrednictwem dziekanów, zob.: RAAŚIP 1923, poz. 72. Wysokość stypendium ustalano według taksy minimalnej przyjętej dla mszy recytowanych, zob.: *Wiadomości Diecezjalne katowickie* [dalej: WD] 1929, poz. 60.

binowaną i przekazanie go na potrzeby formacji alumnów¹³. Po przekształceniu Administracji Apostolskiej w Diecezję Katowicką, staraniem Biskupa przedłużano indulty papieskie¹⁴. W 1936 roku w Wiadomościach Diecezjalnych ukazało się zestawienie przepisów dotyczących binacji w Diecezji Katowickiej, w którym przypomniano, że „binować wolno tylko temu, komu Kuria Diecezjalna na to zezwoliła”¹⁵ oraz, na mocy indultów papieskich, w święta zniesione: św. Szczepana, MB Gromnicznej, drugi dzień Świąt Wielkanocnych i Zesłania Ducha Świętego, a także w Uroczystość NMP Królowej Polski, ale tylko w tych parafiach, które miały osobne zezwolenie na binację w niedziele i święta nakazane¹⁶.

Warunki wojenne sprawiły, że bp Adamski udzielił wszystkim kapłanom diecezji zezwolenia na binację pod warunkami określonymi w kanonie 806 § 2¹⁷. Otrzymał również specjalne fakultety Stolicy Apostolskiej, dające mu władzę zezwalania na trynację w niedziele i święta¹⁸, a później także na binację w dni powszednie¹⁹. Na mocy indultu apostolskiego w przypadku binacji w niedziele i święta wolno było przyjąć oba stypendia²⁰, należało je jednak przesłać do Kurii, po potrąceniu należność dla kasy parafialnej i służby kościelnej²¹. Ze względu na pożytek wiernych Stolica Apostolska zezwoliła także na binację w pierwsze piątki miesiąca²² oraz na skrócenie postu eucharystycznego kapłana do dwóch godzin²³.

Po wojnie zarządzenia ogłaszane w Wiadomościach Diecezjalnych oraz w piśmie okólnym Rundschreiben i Amtsblatt pozostały w mocy, podobnie jak nie odwołane indulty papieskie²⁴. Ponadto kapłanom Diecezji Katowickiej udzielono

¹³ Wcześniej pozwolenie takie miała Diecezja Wrocławska, zob.: L.dz. 1200, 3 marca 1923, AAKat, ARz 179, s. 15; RAAŚIP 1923, poz. 48; zob.: R. Sobański, *Prawo partykularne diecezji Katowickiej (1922-1971)*, ŚSHT 7 (1974), s. 66.

¹⁴ VH V 29/28, AAKat, ARz 179, s. 149; WD 1928, poz. 47.

¹⁵ WD 1936, poz. 186.

¹⁶ WD 1928, poz. 47.

¹⁷ S. Adamski, Instrukcja dla kapłanów i diecezjan Diecezji Katowickiej i Administracji Apostolskiej, 7 września 1939, AAKat, ARz 133; zob.: *Facultates pro Rev. Clero dioecesis Katovicensis et administrationis transolsanae tempore belli*, AAKat, ARz 137, s. 16; por.: Rozporządzenie Kurii Diecezjalnej nr X/45, z 13 października 1945, AAKat, ARz 159, s. 62-63.

¹⁸ Fakultety specjalne nr 30.633, 31 stycznia 1940, AAKat, ARz 180, s. 187; Pisemne zezwolenie na trynację poprzedziła ustna zgoda nuncjusza Orsenigo z Berlina z dnia 20 października 1939, o czym świadczy ręczna notatka bp. Adamskiego; zob.: VA I 1032/39, AAKat, ARz 180, s. 170.

¹⁹ Rundschreiben IX/41., AAKat, ARz 137, s. 111. Biskup wrocławski uzyskał taki indult 9 kwietnia 1941; por.: *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 121 (1941), s. 236; X. Ochoa, *Leges Ecclesiae post Codicem Iuris Canonici editae*, Roma 1966-1983, vol. 1, poz. 2055. Indult ten wielokrotnie przedłużano, także po wojnie.

²⁰ Fakultety specjalne nr 30.633, 31 stycznia 1940, AAKat, ARz 180, s. 188.

²¹ Rundschreiben IX/41; Rundschreiben X/41; Rundschreiben XIII/41; Rundschreiben IV/42; Rundschreiben IX/42, AAKat, ARz 137, s. 111, 114, 133, 154, 178.

²² Amtsblatt 1943, poz. 28; Amtsblatt 1944, poz. 96. Kapłanom archidiecezji wrocławskiej Kongregacja Sakramentów udzieliła takiego indultu już 19 października 1936; por.: *Zur Amtsführung des Seelsorgers. Zusammenstellung kirchlicher und staatlicher Verordnungen*, Breslau 1940, s. 6, AAKat, ARz 137, s. 43.

²³ Amtsblatt 1943, poz. 61; zob.: R. Sobański, *Prawo partykularne...*, s. 68.

²⁴ WD 1945, poz. 6; Tamże zapowiedziano, że „w ciągu roku ukaże się zestawienie wszystkich rozporządzeń nadal aktualnych z lat 1939-1944 w formie «Wiadomości Diecezjalnych»”;

ogólnego zezwolenia na trynację w przypadku choroby lub nagłego koniecznego wyjazdu księdza²⁵, zaś możliwość binacji w zwykłe dni ograniczono do pierwszego piątku miesiąca²⁶. Binacja w tygodniu była możliwa w parafiach o jednym kapłanie, a przepisy w tej materii były bardzo restrykcyjne²⁷. Stypendium z binacji pierwszopiątkowej i trynacji, w części przypadającej kapłanowi należało odprowadzić do Kurii, zaś z binacji niedzielnej odprowadzano *iustum dioecesanum*²⁸. Diecezja Katowicka od 1951 roku cieszyła się też specjalnym zezwoleniem Prymasa na binację we wspomnienie św. Barbary dla parafii o jednym kapłanie²⁹, które to pozwolenie przedłużono później na pięć lat³⁰.

Wydany 30 listopada 1963 roku list apostolski motu proprio *Pastorale munus*³¹, uporządkował uprawnienia biskupów w zakresie pozwoleń na binację i trynację. Nie były one zupełnie nowe, ponieważ bywały już wcześniej delegowane³². Biskupi otrzymali prawo zezwalania na trynację w niedziele i święta nakazane (PM I,2), pod warunkiem, że istnieje brak kapłanów i zachodzi prawdziwa potrzeba duszpasterska (*vera necessitas pastoralis*), nowością zaś była możliwość binacji w dni nieświęteczne, gdy zachodziła słuszna przyczyna (*iusta de causa*). Dokument pozwalał na skrócenie postu eucharystycznego, przy czym w zasadzie tylko sankcjonował wcześniejsze przepisy³³, biskupi zaś otrzymali prawo udzielania

Dla binacji i trynacji takie zestawienie znajdziemy w Rozporządzeniu Kurii Diecezjalnej nr X/45, 13 października 1945, AAKat, ARz 159, s. 62-63.

²⁵ WD 1950, poz. 14 (powielane), 8 lutego 1950, AAKat, ARz 474, s. 691; Okólnik do WW. Duchowieństwa Diecezji Katowickiej /rozporządzenia i komunikaty/ nr 11-12/50, [bez daty], AAKat, ARz 474, s. 565.

²⁶ Rozporządzenie Kurii Diecezjalnej nr X/45, 13 października 1945, AAKat, ARz 159, s. 62-63; WD 1948, poz. 54.

²⁷ Okólnik do WW. Duchowieństwa Diecezji Katowickiej /rozporządzenia i komunikaty/ nr 11-12/50, [bez daty], AAKat, ARz 474, s. 566.

²⁸ Rozporządzenie Kurii Diecezjalnej nr X/45, 13 października 1945, AAKat, ARz 159, s. 62-63. Iustum dla binacji wynosiło 33% faktycznie uiszczzonego stypendium w zaokrągleniu w dół do pełnej sumy; zob.: Okólnik w sprawie kolekt i innych spraw majątkowych diecezji [bez numeru], 7 lipca 1945, AAKat, ARz 159, s. 56; V-VII/46, Rozporządzenia Kurii Diecezjalnej, 4 lipca 1946, AAKat, ARz 159, s. 103; WD 1947, poz. 36; WD 1949, poz. 17; zob.: WD 1948, s. 23 (Dział nieurzędowy). W 1954 roku sprecyzowano, że ma to być przynajmniej 15 zł, WD 1954, poz. 57; WD 1956, poz. 6. Od 1959 roku stawka wynosiła przynajmniej 20 zł, zaś w przypadku binacji i trynacji całe stypendium, por.: WD 1959, poz. 16. Przyjmowanie stypendiów z binacji oraz trynacji i przekazywanie ich na rzecz seminarium było możliwe dzięki indultom apostolskim odpowiednio odnawianym.

²⁹ Prośba skierowana została do Prymasa 26 listopada 1951, odpowiedź pozytywna nadeszła z Warszawy telegramem 3 grudnia 1951, zob.: VA I 3145/51, AAKat, ARz 181, s. 313.

³⁰ VA I 3874/58, Dekret Prymasa Polski, 10 października 1959, AAKat, ARz 182; Ogłoszono w Okólniku nr 13/58, 18 października 1958, AAKat, ARz 228, s. 199.

³¹ Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Pastorale munus quibus facultates et privilegia quaedam Episcopis conceduntur*, 30 listopada 1963 [dalej: PM], AAS 56 (1964), s. 6.

³² S. Sołtyszewski, *Uprawnienia i przywileje biskupów w świetle motu proprio Pawła VI „Pastorale munus”*, Prawo Kanoniczne 8 (1965) III-IV, s. 153.

³³ Pii XII, *Constitutio Apostolica Christus Dominus de disciplina servanda quoad ieiunium eucharisticum*, 6 stycznia 1953, AAS 35 (1953), s. 15-25; Suprema Sacra Congregatio Sancti Officii, *Instructio de disciplina circa ieiunium eucharisticum servanda*, 6 stycznia 1953, AAS 35 (1953),

zgody na to, by kapłani binujący lub trynujący napili się czegoś (*aliquid per modum potus sumant*), nawet jeśli nie zachodzi przerwa jednej godziny (PM I,3).

Podając do wiadomości nowe przepisy, wprowadzone przez motu proprio *Pastorale munus*, bp Adamski zarządził, że parafie i kościoły Diecezji Katowickiej, posiadające fakultet binacji lub trynacji w niedziele i święta, mają prawo z niego korzystać aż do odwołania, o ile warunki określone w reskryptach nadal istnieją³⁴. Sprecyzowano także, w jakie dni można korzystać z udzielonych fakultetów i że zezwoleń tych nie trzeba odtąd odnawiać. Jednocześnie przedłużono fakultety binacji w pierwsze piątki i pierwsze soboty miesiąca oraz fakultety dla parafii o jednym kapłanie w dniu święta tytułu lub patrona parafii i w uroczystości patronów diecezji: MB Piekarskiej, św. Jacka, św. Barbary i św. Floriana. Możliwe też było uzyskanie innych pozwoleń na binację, w tym celu należało starać się o fakultet w Kurii Diecezjalnej³⁵.

Posoborowy Mszał dopuścił możliwość koncelebry, wskazując na cztery okazje ponownego odprawienia lub koncelebrwania Mszy świętej tego samego dnia: w Wielki Czwartek, Wielkanoc, Boże Narodzenie, z okazji synodu, wizytacji pasterskiej lub zebrania kapłanów³⁶. W związku z tym w Diecezji Katowickiej ukazał się dekret o koncelebracji, w którym ordynariusz zezwolił na koncelebrę z prawem binacji w Wielki Czwartek, w czasie wizytacji biskupiej, pogrzebu kapłana oraz spotkania rocznikowego kapłanów, jednak bez prawa do stypendium³⁷. W kilka lat później w kolejnym dekrete przypomniano kiedy kapłani diecezji mają prawo do koncelebry z prawem binacji, wykluczając całkowicie prawo trynacji w tych przypadkach oraz możliwość przyjęcia stypendium³⁸.

W związku z wprowadzeniem Mszy świętych wieczornych, biskup katowicki Herbert Bednorz, zezwolił na trynację w Trzech Króli, Wniebowstąpienie Pańskie, drugie święto Zesłania Ducha Świętego, Świętych Apostołów Piotra i Pawła, Wniebowzięcie NMP, Niepokalane Poczęcie NMP i św. Józefa³⁹. W pozostałe dni

---

s. 47-51; U. Beste, *Introductio in Codicem*, s. 532; zob.: F. Bączkiewicz, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo Kanoniczne...*, t. 2, s. 23.

Pius XII, *Motu proprio Sacram Communionem. Indulta a Constitutione Apostolica Christus Dominus extenduntur*, 19 martii 1957, AAS 49 (1957), s. 178; zob.: Suprema Sacra Congregatio Sancti Officii, *Dubia circa horam communionis vespertinae, circa conditionem liquidi et solidi relate ad ieiunium eucharisticum et circa sumptionem vini in ablutionibus Missae binationis*, iunii 1957 [bez daty dziennej], w: X. Ochoa, *Leges Ecclesiae...*, vol. 2, poz. 3718; więcej zob.: F. Bączkiewicz, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo Kanoniczne...*, t. 2, s. 22-23.

³⁴ WD 1964, poz. 15.

³⁵ WD 1964, poz. 15; zob.: R. Sobański, *Prawo partykularne...*, s. 65.

³⁶ *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego, Mszał Rzymski*, Poznań 1986 [dalej: OWMR], poz. 158; WD 1970, poz. 1; Por.: Sacra Congregatio Rituum, *Decretum. Ritus concelebrationis et communionis sub utraque specie promulgantur*, 7 martii 1965, AAS 57 (1965), s. 410-412.

³⁷ Okólnik Liturgiczny Nr 2/1969 [bez daty], Dekret w sprawie koncelebracji w Diecezji Katowickiej, AAKat, ARz 152, s. 61; zob.: R. Sobański, *Prawo partykularne...*, s. 64; A. Drozd, *Przepisy dyscyplinarne dla kleru w prawie partykularnym Diecezji Katowickiej*, ŚSHT 7 (1974), s. 149.

³⁸ VH V-3659/76, Okólnik Referatu Liturgicznego, 23 czerwca 1976, AAKat, ARz 152, s. 4.

³⁹ VH V 3310/68, *Zarządzenie dot. Mszy św. wieczorowych w diecezji Katowickiej, 30 września 1968*, WD 1968, s. 251; por.: R. Sobański, *Prawo partykularne...*, s. 65.

wyszczególnione w zarządzeniu można było binować pod zwykłymi warunkami w parafiach o jednym kapłanie, zaś w parafiach, gdzie pracuje dwóch kapłanów, jeden z nich mógł binować w przypadku pogrzebu ze Mszą świętą lub ślubu⁴⁰. W razie choroby kapłana proboszcz sąsiedniej parafii został upoważniony do binacji w dzień świąteczny⁴¹. Biskup udzielił także zezwolenia na binację i trynację w niedziele i święta wszystkim kapłanom Diecezji Katowickiej oraz przyjeżdżającym na jej teren, „o ile wymaga tego konieczność duszpasterska”⁴². Jak zaznaczono w zezwoleniu, nie należało wykorzystywać tego fakultetu do celów prywatnych, można było jednak odprawić Mszę świętą dla pewnej większej grupy wiernych, jeżeli o to poproszą⁴³. Biskup katowicki wydał również zarządzenie, aby raz w roku odprawić Mszę świętą w mieszkaniu chorych, którzy nie opuszczają domu, udzielając prawa binacji i zastrzegając, że za taką Mszę nie wolno przyjąć stypendium⁴⁴. Przepisy te przypomniano w 1972 roku ze względu na nadużycia w stosowaniu udzielonych fakultetów⁴⁵.

II. Obowiązujące normy dotyczące binacji i trynacji

Prawo powszechne zezwala dziś kapłanowi tylko raz odprawić lub koncelebrować Mszę świętą w ciągu dnia (KPK⁴⁶, kan. 905 § 1). Norma ta wynika z wieloletniej praktyki kanonistycznej i jest paralelna do przepisu kanonu 806 § 1 dawnego Kodeksu, jednak została ujęta o wiele jaśniej⁴⁷. Kodeks z 1917 roku zabraniał odprawiania kilku (*plures*) Mszy świętych tego samego dnia, co mogło powodować tendencje do rozszerzającej interpretacji tej normy, bowiem w języku polskim słowo „kilka” oznacza w sposób przybliżony liczbę od trzech do dziewięciu⁴⁸. Obecny Kodeks jednoznacznie zakazał odprawiania Mszy świętej więcej niż raz tego samego dnia (*plus semel in die*), chyba że zachodzą przypadki określone prawem (KPK, kan. 905 § 1). Niewątpliwie norma ta ma chronić także przed nadużyciami natury materialnej, ale głębsza analiza przepisu pozwala dostrzec, że chodzi tutaj również o wielką troskę Kościoła o poszanowanie godności i świętości Eucharystii, która w tradycji kanonistycznej była połączona z zakazem przyjmowania po raz drugi w tym samym dniu Komunii świętej⁴⁹.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ VH V-3377/70, Okólnik liturgiczny Nr 1/1970, 24 lutego 1970, AAKat, ARz 152, s. 52; zob.: R. Sobański, *Prawo partykularne...*, s. 65.

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ WD 1970,14; zob.: R. Sobański, *Prawo partykularne...*, s. 65.

⁴⁵ VH V-3530/72, Okólnik referatu liturgicznego, 20 kwietnia 1972, AAKat, ARz 152, s. 18. W okólniku tym nie sprecyzowano o jakie nadużycia chodzi.

⁴⁶ *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski*, Poznań 1984.

⁴⁷ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 86.

⁴⁸ *Mały słownik języka polskiego PWN*, red. E. Sobol, Warszawa 1995, kilka, s. 309.

⁴⁹ P. Majer, *Non licet sacerdoti...*, s. 95.

Obowiązujący Kodeks w treści kanonu nie wymienia przypadków, w których wolno trynować mocą prawa, jednak Mszał Rzymski zawiera rubrykę, według której w Dniu Narodzenia Pańskiego wszyscy kapłani mogą celebrować lub koncelebrować trzy Msze święte, pod warunkiem, że sprawują je we właściwej porze, czyli o północy, o świcie i w ciągu dnia⁵⁰. Posoborowy Mszał upoważnił kapłanów do sprawowania trzech Mszy świętych także we wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych, przy czym jedną z nich ofiarują we własnej intencji, drugą za zmarłych, a trzecią w intencjach Ojca Świętego⁵¹. Możliwość trzykrotnego sprawowania Eucharystii w te dni należy traktować jako przywilej, z którego nie trzeba korzystać⁵².

Na trynację może także zezwolić ordynariusz miejsca, ale tylko w niedziele i święta nakazane, gdy brakuje kapłanów i domaga się tego konieczność duszpasterska (KPK, kan. 905 § 2). Norma ta została przejęta przez Kodeks z motu proprio *Pastorale munus*⁵³, wraz z warunkami, pod którymi należy zezwolenia udzielać⁵⁴. Podczas prac nad redakcją nowego Kodeksu zaproponowano, by ocena konieczności duszpasterskiej należała do kapłana, nie zaś biskupa, ostatecznie jednak propozycję tę odrzucono⁵⁵. Zatem to ordynariusz miejsca jest uprawniony do udzielenia zezwoleń na trynację w niedziele i święta nakazane, wymienione w kan. 1246 § 1 Kodeksu. Ksiądz Edward Szafrowski jest zdania, że norma wyklucza dni powszednie, dopuszcza natomiast interpretację, według której przez święta nakazane można rozumieć nie tylko te zarządzane prawem, ale także te, które zwyczajowo są obchodzone na wzór nakazanych, a więc z licznym udziałem wiernych⁵⁶. Warunkiem udzielenia zezwolenia jest brak kapłana, który, nie trynując, może i chce celebrować Mszę świętą o oznaczonej godzinie, oraz istniejąca konieczność duszpasterska⁵⁷. Konieczność taka zachodzi wówczas, gdy znaczna część wiernych może nie mieć okazji udziału we Mszy świętej z powodu braku jeszcze jednej Mszy w danym kościele⁵⁸. Część komentatorów widzi pod tym

⁵⁰ *Introductio Generalis Missalis Romani*, w: *Missale Romanum*, Typis Vaticanis 2002, editio typica tertia [dalej: IGMR], poz. 204 c; "In Nativitate Domini omnes sacerdotes tres Missas celebrare vel conceleberrare possunt, dummodo hae suo tempore celebrentur", *Missale Romanum*, editio typica tertia, Typis Vaticanis 2002, s. 155.

⁵¹ IGMR 204 d; zob.: Benedictus XV, *Constitutio Apostolica Incruentum Altaris sacrificium*, s. 403.

⁵² E. Szafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, Warszawa 1986, t. 3, s. 186.

⁵³ Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Pastorale munus...*, AAS 56 (1964), s. 6.

⁵⁴ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 93.

⁵⁵ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Acta Commissionis* [dalej: PCCICR], can. 66, Communicationes 1981, s. 241-242.

Taka decyzja została jednomyślnie podjęta z wyjaśnieniem, że jest bardziej pożyteczne udzielić pozwolenia na binację w samym prawie (*ipso iure*) dla wszystkich, aniżeli na trynację 25 grudnia czy 2 listopada; zob.: PCCICR, can. 806, Communicationes 1999, s. 129-130.

⁵⁶ E. Szafrowski, *W sprawie binacji i trynacji*, Kielecki Przegląd Diecezjalny 41 (1965), s. 275-276. Mogą to być np. drugi dzień Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy.

⁵⁷ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 93.

⁵⁸ Tamże.

pojęciem sytuacji wyjątkowe, jak choroba czy urlop kapłana⁵⁹. Inni komentatorzy widzą w kanonie pewne rozluźnienie w rozumieniu konieczności duszpasterskiej, zalecając interpretację szeroką. Chiappetta twierdzi, że kanon mówi jedynie o konieczności duszpasterskiej, nie zaś o prawdziwej konieczności duszpasterskiej, której wymagało motu proprio *Pastorale munus*⁶⁰. Wskazuje także, że dzień liturgiczny rozpoczyna się nieszporem dnia poprzedniego, stąd z racji pastoralnych, biskup może udzielić fakultetu trynacji także poprzedniego dnia⁶¹. Takie stanowisko jest jednak sprzeczne ze stanowiskiem Kongregacji Sakramentów, która stwierdza, że biskup nie może pozwolić na trynację w wigilię niedzieli czy święta nakazanego⁶². Należy zauważyć, że w tym przypadku nie ma miejsca trynacja w dzień świąteczny, ponieważ dzień w prawie oznacza stały czasokres obejmujący 24 kolejno liczone godziny i zaczyna się od północy (KPK, kan. 202 § 1), więc nie uważa się za binację Mszy sprawowanych w sobotę wieczorem i rano w niedzielę⁶³. Fakultet trynacji zaleca się stosować w sposób umiarkowany⁶⁴, ponieważ częste sprawowanie kilku Mszy świętych nie służy kapłańskiej duchowości, nawet gdy jest to prawnie i duszpastersko uzasadnione, a niebezpieczeństwo rutyny i urzeczowienia Eucharystii może prowadzić do osłabienia osobowej relacji kapłana z Chrystusem⁶⁵. Autorzy hiszpańscy zwracają uwagę, że nie wystarczy umożliwić wiernym udział we Mszy świętej świątecznej, ale chodzi także o większą troskę duszpasterską, która pozwoli wiernym przystąpić do sakramentu pokuty, ze spokojem wysłuchać Słowa Bożego, co jest możliwe, gdy zachodzą większe przerwy między kolejno odprawianymi Mszami⁶⁶.

W Diecezji Katowickiej prawodawca stanowczo opowiada się przeciwko trynacji w tygodniu, grożąc sankcjami karnymi w przypadku stwierdzenia nadużyć⁶⁷.

⁵⁹ *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe comentada*, praca zbiorowa, Madrid 1992¹¹, s. 456.

⁶⁰ L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico – pastorale*, vol. 2, Roma 1996², poz. 3417.

⁶¹ L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, poz. 3417, przyp 1; zob.: J.A. Cordien, T.J. Green, D.E. Heintschel, *The Code of Canon Law. A text and commentary*, London 1985, s. 647.

⁶² Sacra Congregatio de Disciplina Sacramentorum, *Responsum. Ordinarius loci nequit concedere ter Missam litare in sabbatis aut vigiliis festorum de precepto*, 16 junii 1966, w: X. Ochoa, *Leges Ecclesiae...*, vol. 3, poz. 4993-4994.

⁶³ A. Molina Meliá, *De la santísima Eucaristía*, w: *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe, fuentes y comentarios de todos los cánones*, A. Benlloch Poveda (Dir.), Valencia 2002¹⁰, s. 418; P. Erdö, *Comentario al canon 905*, w: Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, vol. 3,1, Pamplona 2002³, s. 606-607; J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Poznań 2003, s. 295.

⁶⁴ *Código de Derecho Canónico...*, s. 456-457.

⁶⁵ P. Majer, *Non licet sacerdoti...*, s. 95; B. W. Zubert, *Eucharystia w życiu i posłudze kapłana. Refleksje kanonisty*, w: red. T. Dola, *Ineffabile Eucharistiae donum*, Opole 1997, s. 473; J.A. Cordien, T.J. Green, D.E. Heintschel, *The Code of Canon Law...*, s. 647.

⁶⁶ *Código de Derecho Canónico...*, s. 457; P. Erdö, *Comentario al canon 905...*, 608.

⁶⁷ VH V 3648/1/76, Dekret o binacji Mszy św. w tygodniu, 11 lutego 1976, AAKat, ARz 152, s. 6; WD 1976, poz. 47.

Trynować nie wolno także wtedy, gdy na miejscu jest możliwość osiągnięcia kapłana do odprawienia Mszy św.⁶⁸

Oprócz trynacji Kodeks dopuszcza także możliwość binacji mocą prawa. Charakterystyczne przy binacji z prawa jest to, że jest ona możliwa tylko w związku z koncelebracją jednej Mszy świętej, nie ma zaś binacji z prawa dla dwóch Mszy sprawowanych indywidualnie⁶⁹. Możliwości odprawiania Mszy świętej dwa razy tego samego dnia przez jednego kapłana zostały sprecyzowane w najnowszym *Ogólnym Wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego*: kto w Wielki Czwartek odprawił lub koncelebrował Mszę Krzyżma św., może też celebrować lub koncelebrować Mszę Wieczerzy Pańskiej⁷⁰. Także ten, kto sprawował lub koncelebrował Mszę świętą Wigilii Paschalnej, może odprawić lub koncelebrować Mszę świętą w dzień Zmartwychwstania Pańskiego⁷¹. Drugi raz dla dobra wiernych może odprawić Mszę świętą ten, kto z racji synodu lub wizytacji pastoralnej koncelebrował z Biskupem lub jego delegatem, bądź z okazji jakiegoś spotkania kapłanów⁷². Jak zaznaczono, przepis ten dotyczy również wspólnot zakonnych⁷³. Także członkowie kapituł katedralnych oraz jakichkolwiek instytutów doskonałości, którzy są obowiązani odprawić Mszę świętą dla wiernych, mogą koncelebrować w tym samym dniu wspólnotową Mszę konwentualną⁷⁴. Dwa ostatnie fakultety mogą być stosowane jedynie w przypadku binacji, nie zaś trynacji, stąd ten, kto już dwa razy sprawował Mszę świętą nie ma prawa w tym dniu koncelebrować po raz trzeci⁷⁵. Jest to wprawdzie dyspozycja udzielona w partykularnej sprawie, jednak nie można jej zupełnie pominąć, gdyż jest świadectwem praktyki Stolicy Apostolskiej⁷⁶.

Ordynariusz miejsca może także zezwolić na binację w tygodniu, gdy zachodzą odpowiednie okoliczności. Poprzedni Kodeks nie dopuszczał takiej możliwości, a fakultet ten został udzielony biskupom dopiero w motu proprio Pawła VI *Pastorale munus* (PM I,2). Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II przejął tę dyspozycję (KPK, kan. 905 § 2), rozszerzając jednak grono tych, którzy mogli takiego zezwolenia udzielić na wszystkich ordynariuszy miejsca, nie zaś jedynie biskupów rezydencjalnych⁷⁷. Warunki określone w kanonie są identyczne z tymi,

⁶⁸ VA I 5610/86, Pismo Biskupa Katowickiego, 21 listopada 1986, w: Archiwum Kancelarii Kurii Diecezjalnej.

⁶⁹ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 88.

⁷⁰ IGMR 204 a; por.: OWMR 158 a.

⁷¹ IGMR 204 b; por.: OWMR 158 b.

⁷² IGMR 204 e; por.: *Sacra Congregatio pro Cultu Divino, Declaratio In celebratione Missae de concelebratione*, 7 augusti 1972, AAS 64 (1972), s. 562.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ *Sacra Congregatio pro Cultu Divino, Declaratio In celebratione Missae de concelebratione*, 7 augusti 1972, AAS 64 (1972), s. 562.

⁷⁵ *Sacra Congregatio pro Cultu Divino, Responsum. Sacerdos qui Missam bis in die iam litavit, nequit deinde eodem die concelebrare*, 31 ianuarii 1973, w: X. Ochoa, *Leges Ecclesiae...*, vol. 5, poz. 6454; zob.: L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, poz. 3415; P. Erdö, *Comentario al canón 905...*, s. 608.

⁷⁶ P. Erdö, *Comentario al canón 905...*, s. 608.

⁷⁷ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 88; J.A. Cordien, T.J. Green, D.E. Heintschel, *The Code of Canon Law...*, s. 647.

zawartymi w *Pastorale munus*, mianowicie ordynariusz może zezwolić na binację w ciągu tygodnia, gdy zachodzi faktyczny brak kapłanów i istnieje słuszną przyczyną przemawiająca za sprawowaniem Mszy świętej w danym miejscu⁷⁸. Przy stwierdzeniu słusznej przyczyny należy zawsze kierować się dobrem wiernych, np. gdy w tym samym dniu wypada ślub i pogrzeb, jeśli proboszcz musi odprawić Mszę parafialną i drugą okolicznościową dla pewnej grupy lub wspólnoty zakonnej⁷⁹.

Na swoim terytorium ordynariusz może udzielić pozwolenia na binację jakiegokolwiek prezbiterowi⁸⁰. Należy jednak pamiętać, że uprawnienie takie zwykle jest realne, a więc przywiązane do kościoła, stąd nie jest osobistym przywilejem kapłana, ale wspólnoty wiernych⁸¹. Na tej podstawie kapłan zastępujący tego, kto uzyskał prawo binacji, może binować w jego kościele. Jeśli jednak w tym kościele zjawi się inny kapłan, który może i chce sprawować Mszę świętą dla wiernych, nie binując, wówczas prawo binacji wygasa dla tego przypadku⁸². Ze społecznego zaś charakteru posługi kapłańskiej wynika, iż kapłan, który może sprawować Eucharystię dla wiernych winien to uczynić nawet, gdy nie jest do tego zobowiązany, by przez odmowę nie stwarzać konieczności binowania przez miejscowego duszpasterza⁸³. W nagłym jednak przypadku, gdy nie ma innego kapłana i parafia nie posiada fakultetu binacji, można domniemywać udzielenia zezwolenia⁸⁴. Jednak sytuacja wyjątkowa nie może powstać na skutek otrzymania drugiej ofiary mszalnej na ten sam dzień, ponieważ nie można tego uczynić, chyba że wcześniej uzyskano prawo binacji. Ponadto potrzeba aplikacji intencji mszalnej zwykle nie stanowi wystarczającej przyczyny dla udzielenia fakultetu binacji⁸⁵.

Pierwszy Synod Diecezji Katowickiej przyznał wszystkim kapłanom przebywającym na terenie Diecezji Katowickiej prawo binacji i trynacji w niedziele

⁷⁸ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 88.

⁷⁹ G. Damizia, *Commento al canone 919*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Studium Romanae Rotae, red. P.V. Pinto, ed.2, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2001, s. 564; L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, poz. 3416; P. Erdö, *Comentario al canon 905...*, s. 608.

⁸⁰ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 89; M. Pastuszko, *Binacja i trynacja...*, s. 52; T. Pawluk, *Prawo Kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, Olsztyn 2002², s. 343.

⁸¹ P. Majer, *Non licet sacerdoti...*, s. 92; M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 89; T. Pawluk, *Prawo Kanoniczne...*, t. 2, s. 343.

⁸² M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 89; M. Pastuszko, *Binacja i trynacja...*, s. 52-53; E. Szafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 3, s. 188; Dla prawa Diecezji Katowickiej; por.: VA I 5610/86, Pismo Biskupa Katowickiego, 21 listopada 1986, w.: Archiwum Kancelarii Kurii Diecezjalnej.

⁸³ E. Szafrowski, *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 2, Warszawa 1979, s. 68, przyp. 62. Synod Rzymski z 1960 r. nakłada formalny obowiązek: „Wszyscy kapłani, zarówno diecezjalni jak i obcy, chociażby mieli przywilej kaplicy prywatnej czy ołtarza przenośnego powinni w dni świąteczne – jeżeli nie mają prawnie uzasadnionej przyczyny – odprawiać Mszę św. publicznie, w godzinach odpowiednich dla wiernych” (art. 56 § 1); E. Szafrowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego*, t. 3, s. 188, przyp. 41; por.: E. Szafrowski, *Prawo kanoniczne...*, s. 68, przyp. 62.

⁸⁴ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 89; M. Pastuszko, *Binacja i trynacja...*, s. 53.

⁸⁵ M. Pastuszko, *Binacja i trynacja...*, s. 53.

i święta kościelne, o ile zaistnieje taka konieczność duszpasterska (SDK⁸⁶, V, 1.3.4). W parafiach o jednym kapłanie nadano prawo binacji w tygodniu „o ile względy duszpasterskie tego wymagają” (SDK, V, 1.3.4). We wszystkich zaś parafiach zezwolono na binację w celu odprawienia Mszy ślubnej lub pogrzebowej. Wystarczającym powodem binacji mogła być też nagła choroba księdza (SDK, V, 1,3,6). Usankcjonowano prawo binacji Mszy świętej dla chorych⁸⁷ oraz małych grup poza miejscem świętym (SDK, V, 1.3.5). Synod unormował też kwestię stypendiów mszalnych. Pozwolono przyjąć stypendium w przypadku Mszy binowanej w tygodniu i trynowanej, przy czym część przypadająca na celebrysa należało przeznaczyć na cele wyznaczone przez ordynariusza. Podobnie za Mszę binowaną w niedzielę i święta kapłan mógł przyjąć stypendium, przy czym był zobowiązany przekazać jedną trzecią na cele wyznaczone przez ordynariusza. Synod zabronił przyjęcia stypendium za Mszę świętą binowaną odprawianą w domach chorych, dla małych grup lub z okazji koncelebry w czasie wizytacji biskupiej, Mszy Krzyżma św., kapłańskich rekolekcji i dni skupienia oraz pogrzebu kapłana (SDK, V, 1.3.7.1-1.3.7.4).

Ustawy te ogłoszono w Wiadomościach Diecezjalnych z datą 11 lutego 1976 r., zamieszczając wyjaśnienia w obliczu zbyt szerokiej interpretacji tych przepisów przez kapłanów. Zwrócono uwagę, iż binacja „ma służyć wypadkom wyjątkowym, a przyjęte stypendia, Msza o zdrowie chorego lub w 7 i 30 dzień po śmierci i tym podobne, nie są wystarczającym powodem, by można było korzystać z tego fakultetu”⁸⁸. Względy duszpasterskie mogą zachodzić w święta Patronów diecezji i kościoła, św. Józefa, NMP Królowej Polski, MB Częstochowskiej, św. Anny, św. Jadwigi, a także w Popielec, Dzień Kobiet, Dzień Dziecka, Dzień Chorych oraz pierwsze czwartki, piątki i soboty miesiąca⁸⁹. W parafiach o większej liczbie kapłanów względy przemawiające za stosowaniem fakultetu mogą zachodzić jedynie w przypadku ślubów, pogrzebów, zastępstwa za chorego kapłana, Mszy dla małych grup, wizytacji biskupa, konsekracji Krzyżma św., kapłańskich rekolekcji i dni skupienia oraz pogrzebu kapłana – w dzień eksporty lub pogrzebu. Nie dopuszczono trynacji w tygodniu. Wszystkim, którzy nie zastosują się do tych instrukcji, zagrożono sankcjami kościelnymi⁹⁰. Ponownie z naciskiem stwierdzono, że binacja jest czymś wyjątkowym, nie zaś stanem zwyczajnym i może być stosowana tylko w określonych przypadkach rzeczywistej potrzeby

⁸⁶ *Wiara, modlitwa i życie w Kościele katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*, Katowice - Rzym 1976.

⁸⁷ WD 1970,14.

⁸⁸ VH V 3648/1/76, Okólniki referatu Liturgicznego, 11 lutego 1976, AAKat, ARz 152, s. 6; WD 1976, poz. 47.

⁸⁹ Tamże; zob.: VH V 3310/68, Zarządzenie dot. Mszy św. wieczorowych w Diecezji Katowickiej, 30 września 1968, WD 1968, s. 251. VH V 3648/1/76, Dekret o binacji Mszy św. w tygodniu, 11 lutego 1976, w.: AAKat, ARz 152, s. 6; WD 1976, s. 47.

⁹⁰ Tamże.

duszpasterskiej⁹¹. W uzasadnionych przypadkach proboszcz może dodatkowo prosić o prawo binacji⁹².

W odróżnieniu od Kodeksu z 1917 roku Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II nie zawiera specjalnego kanonu dotyczącego postu eucharystycznego kapłanów – mają oni stosować się do jednego z paragrafów kan. 919 tegoż Kodeksu⁹³. G. Damizia w komentarzu do tego kanonu zauważa, iż pobożność i cześć oraz refleksja nad darem, który ma się otrzymać, wymagają tego, aby każdy wierny powstrzymał się co najmniej przez godzinę od pokarmu i napoju⁹⁴. Kodeks wyraźnie określa, że post eucharystyczny dotyczy wszystkich, kapłanów i wiernych (KPK, kan. 919 § 1). Obecna dyspozycja Kodeksu jest owocem prawodawstwa zmieniającego się na mocy kolejnych dokumentów wprowadzających stopniowo złagodzenie dyscypliny postnej⁹⁵. W porównaniu z Kodeksem z 1917 roku, który ustanawiał post eucharystyczny od północy (CIC/1917, can. 808), wymaganie obecnego Kodeksu wydaje się być minimalne. W schematach prawa o sakramentach z 1975 i 1980 roku, komisje redagujące nowy Kodeks początkowo wprowadziły zapis, który potwierdzał obowiązującą wówczas praktykę postu przez jedną godzinę (*spatium unius horae*)⁹⁶. W ostatecznym schemacie znalazło się jednak wyrażenie „przynajmniej przez jedną godzinę” (*spatium saltem unius horae*)⁹⁷, które weszło do Kodeksu (KPK, kan. 919 § 1). Prawodawca uważa zatem godzinę postu za konieczne minimum. Takie postawienie sprawy wydaje się zachęcać do postu dłuższego aniżeli jedna godzina, chociaż prawodawca tego nie wymaga⁹⁸. Z pewnością nie jest po myśli ustawodawcy bezpodstawne skracanie tego okresu, choć komentatorzy dopuszczają przystąpienie do Komunii wówczas, gdy do pełnej godziny brakuje, kilku, maksymalnie dziesięciu minut⁹⁹. Uznając sytuacje wyjątkowe, kiedy przez roztargnienie czy inne okoliczności zewnętrzne post eucharystyczny nie jest zachowany, należałoby jednocześnie zwrócić uwagę, by zbyt łatwo nie dyspensować się od ustanowionej normy, tym bardziej, że sam Kodeks precyzyjnie określa okoliczności, w których dopuszcza się ograniczenie postu. Są to: starość, choroba, opieka nad chorym, binowanie lub trynowanie Mszy św. przez kapłanów (KPK, kan. 919 § 2,3) – przy czym nie podaje limitu czasu¹⁰⁰.

⁹¹ Tamże.

⁹² VA I 5610/86, Pismo Biskupa Katowickiego, 21 listopada 1986, w.: Archiwum Kancelarii Kurii Diecezjalnej.

⁹³ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 189.

⁹⁴ Sacra Congregatio de Disciplina Sacramentorum, *Instructio Immensae caritatis de Communionem sacramentali quibusdam in adiunctis faciliore redenda*, 29 ianuari 1973, AAS 65 (1973), s. 269; G. Damizia, *Commento al canone 919...*, s. 564.

⁹⁵ Więcej na ten temat zob.: M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 176-183.

⁹⁶ Paulus VI, *Tempus Eucharistici ieiunii...*, AAS 57 (1965), s. 186; por.: M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 185.

⁹⁷ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 185.

⁹⁸ J.A. Cordien, T.J. Green, D.E. Heintschel, *The Code of Canon Law...*, s. 655.

⁹⁹ L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, poz. 3 439. Skrócenie postu do 15 minut przysługiwało chorym i starszym kapłanom i wiernym, a także tym, którzy nimi się opiekują.

¹⁰⁰ Tym samym odchodzi się od dyspozycji zawartej w Instrukcji Kongregacji Sakramentów, która stanowi, że niektóre grupy osób mogły pościć 15 minut; zob.: S. Congregatio de Disciplina

Paragraf drugi kanonu jest przerwaniem tekstu motu proprio *Pastorale munus*¹⁰¹. Wprowadzono jednak znaczące zmiany, mianowicie Kodeks nie wymaga już zgody biskupa na skrócenie postu eucharystycznego (por.: PM I,3). Rozwiązano też sporną kwestię, czy kapłan może spożyć coś także przed pierwszą Mszą świętą. Kodeks wyjaśnia wątpliwość, stwierdzając jasno, że kapłan może spożyć coś przed drugą lub trzecią celebracją, gdy nie zachodzi przerwa jednej godziny (KPK, kan. 919 § 2), natomiast nie jest uprawniony do posiłku lub napicia się czegoś przed pierwszą Mszą świętą¹⁰² – chyba, że jest to woda lub lekarstwa¹⁰³. Pod pojęciem lekarstwa nie należy jednak rozumieć jedynie produktów farmaceutycznych, ale stosuje się je do jakiegokolwiek środka stałego czy płynnego, który osoba zażywa jako lekarstwo¹⁰⁴. Kanon nie może dyspensować od czci należnej Eucharystii, stąd dyspensa udzielona w Kodeksie zakłada roztropny osąd i pobożność kapłana, które pozwolą na znalezienie innego sposobu dla wyrażenia czci wobec Eucharystii¹⁰⁵.

Każdemu kapłanowi wolno przyjąć ofiarę złożoną w celu aplikowania Mszy św. w określonej intencji¹⁰⁶. Wśród kanonów regulujących kwestie stypendiów mszalnych znajdziemy zapis, że „od ofiar mszalnych należy bezwzględnie usuwać wszelkie pozory transakcji lub handlu” (KPK, kan. 947). Dlatego kanon 951 w paragrafie pierwszym stwierdza, że kapłan może zatrzymać dla siebie tylko jedno stypendium, według własnego uznania, pozostałe zaś należy odesłać na cele wyznaczone przez ordynariusza¹⁰⁷. Wyjątkiem jest Boże Narodzenie, kiedy może zatrzymać stypendia ze wszystkich Mszy odprawianych w tym dniu (KPK, kan. 951 § 1). Nawet kapłan ubogi nie ma prawa zatrzymania więcej, niż jednego stypendium, chyba, że upoważnia go do tego indult Stolicy Apostolskiej¹⁰⁸.

Sacramentorum, *Instructio Immensae caritatis de Communionem sacramentali quibusdam in adiunctis faciliore reddenda*, 29 ianuarii 1973, AAS 65 (1973), s. 269; więcej na ten temat zob.: M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 182-183,189; por.: G. Damizia, *Commento al canone 919...*, s. 564.

¹⁰¹ Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Pastorale munus...*, AAS 56 (1964), s. 6.

¹⁰² M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 186; J.A. Cordien, T.J. Green, D.E. Heintschel, *The Code of Canon Law...*, s. 655.

¹⁰³ Pius XII, *Motu proprio Sacram Communionem indulta a Constitutione Apostolica Christus Dominus extenduntur*, 19 martii 1957, AAS 49 (1957), s. 178.

¹⁰⁴ I. Gramunt, *Comentario al canon 919*, w: A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, vol. 3,1, Pamplona 2002³, s. 639.

¹⁰⁵ I. Gramunt, *Comentario al canon 919...*, s. 639.

¹⁰⁶ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, t. 2, s. 400.

¹⁰⁷ G. Damizia, *Commento al canone 951*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Studium Romanae Rotae, red. P.V. Pinto, ed.2, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2001, s. 577; J. Calvo-Álvarez, *Comentario al canon 951*, w: A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, Pamplona 2002³, s. 723; A. Molina Meliá, *De la santísima Eucaristía...*, s. 431; J.A. Cordien, T.J. Green, D.E. Heintschel, *The Code of Canon Law...*, s. 670; L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, poz. 3504.

¹⁰⁸ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 380.

Ordynariusze miejscowi dawniej posiadali indult, mocą którego zezwalali kapłanowi binującemu na przyjęcie ofiary mszalnej z Mszy binowanej, względnie trynowanej, zobowiązując go jednocześnie do odesłania ofiary mszalnej do Kurii¹⁰⁹. Na mocy motu proprio *Firma in traditione* biskupi rezydencjalni, wikariusze i prefekci apostołscy, administratorzy apostołscy ustanowieni na stałe oraz prałaci, opaci terytorialni i wikariusze kapitulni otrzymali uprawnienie zezwalania prezbiterom na przyjęcie ofiary za aplikację owoców drugiej lub trzeciej Mszy św. (FT 3a)¹¹⁰. Kodeks Jana Pawła II rozszerzył te uprawnienia na wszystkich ordynariuszy (KPK, kan. 134).

W Diecezji Katowickiej obowiązują w tej materii przepisy I Synodu Diecezjalnego. Udzielono w nich kapłanom ogólnego pozwolenia, na przyjmowanie ofiar Mszy trynowanych lub binowanych w dni powszednie, z których część przypadająca kapłanowi należy przeznaczyć na cele wyznaczone przez ordynariusza (V, 1.3.7.2; V, 1.3.7.4). W niedziele i święta wolno przyjąć stypendium z binacji i odesłać jedną trzecią części przypadającej na kapłana (V, 1.3.7.3). Wyjątek stanowią księża emeryci, zakonnicy i inni kapłani spoza Diecezji, którym za binację proboszcz wypłaca stypendium bez potrąceń¹¹¹. Zabrania się jednocześnie przyjęcia stypendium za Mszę świętą binowaną odprawianą w domach chorych, dla małych grup lub z okazji koncelebry w czasie wizytacji biskupiej, Mszy Krzyżma św., kapłańskich rekolekcji i dni skupienia oraz pogrzebu kapłana (V, 1.3.7.1-1.3.7.4).

Zakonnicy pełniący urząd proboszcza lub wikarego, w sprawie ofiar Mszy binowanych lub trynowanych, podlegają biskupowi diecezjalnemu i jemu są zobowiązani przysyłać stypendia z binacji i trynacji, nie zaś własnemu ordynariuszowi¹¹². Obowiązuje w tej materii odpowiedź Komisji Interpretacyjnej, która podaje taką właśnie interpretację¹¹³. Wobec różnorodnej praktyki stosowanej w Polsce, pismem z 3 czerwca 1989 roku, Kongregacja dla Duchowieństwa poleciła jej ujednoczenie¹¹⁴.

Przed publikacją Kodeksu normę o jednym stypendium rozumiano w ten sposób, że, bez względu na tytuł sprawowania i aplikowania drugiej Mszy św. w ciągu dnia, kapłan nie mógł przyjąć drugiej ofiary mszalnej¹¹⁵. Zasadnicza różnica między KPK, kan. 951 § 1, a CIC, kan. 824 § 2 polega jednak na tym, że w treści kanonu pominięto wzmiankę o tytule sprawiedliwości. Jest to konsekwencja zniesienia systemu beneficjalnego, z którym tytuł ten był związany (PO 20; KPK, kan. 1272),

¹⁰⁹ Tamże.

¹¹⁰ Zob.: M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 380; T.G. Barberena, *El motu proprio „Firma in traditione” sobre los estipendios de Misas*, Revista Española de Derecho Canonico 31 (1975), s. 95-96.

¹¹¹ VA I 5610/86, Pismo Biskupa Katowickiego, 21 listopada 1986, w.: Archiwum Kancelarii Kurii Diecezjalnej.

¹¹² PCCICAI, *Respensiones ad proposita dubia*, 20 februarii 1987, AAS 79 (1987), s. 1132.

¹¹³ Tamże.

¹¹⁴ *Pismo Prymasa Polski w sprawie stypendiów binowanych i trynowanych*, 22 czerwca 1989, Kielecki Przegląd Diecezjalny 66 (1990) 2-3, s. 88.

¹¹⁵ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 384; J. Calvo-Álvarez, *Comentario al canon 951...*, s. 724.

a Msza za parafian, będąca obowiązkiem proboszczów (KPK, kan. 534), jest teraz związana z urzędem, nie zaś z beneficjum¹¹⁶. Kanon 951 § 1 zawiera normę dotyczącą wszystkich kapłanów, którzy celebryją w ciągu dnia więcej niż jedną Mszę św.¹¹⁷ i zezwala na zatrzymanie jednego stypendium dziennie, niezależnie od tego, z jakiego tytułu jest odprawiana Msza św. Stąd proboszcz aplikujący jedną Mszę za parafian, może zatrzymać ofiarę z drugiej Mszy odprawianej w tym dniu¹¹⁸.

Kanon mówi także o wynagrodzeniu z tytułu zewnętrznego (*ex titulo extrinseco*), podobnie jak miało to miejsce w starym Kodeksie (CIC, kan. 824 § 2). Tytuł ten dotyczy wydatków związanych z odprawieniem danej Mszy św.¹¹⁹ i zachodzi wówczas, gdy ofiarodawca życzy sobie, by Msza św. była śpiewana, z kazaniem albo by sprawowana była w oddalonym kościele¹²⁰. W takim przypadku kapłan binujący może zażądać wynagrodzenia za śpiewanie czy wyjazd, nie zaś za aplikację owoców Mszy św.¹²¹

Kodeks stanowi, że kapłan nie może z żadnego tytułu przyjąć ofiary za koncelebrację drugiej Mszy w tym samym dniu (KPK, kan. 951 § 2)¹²². Prawo wprawdzie umożliwia włączenie się do koncelebry i tym samym zmanifestowania jedności prezbiterium, nie stwarza jednak okazji do wypełnienia jakichkolwiek zobowiązań mszalnych¹²³. Niektórzy autorzy, jak zauważa Chiappetta, odnoszą ten zapis tylko do sytuacji, w której kapłan dwukrotnie koncelebryje tego samego dnia – dodaje jednak, iż taka interpretacja wydaje się sprzeczna z treścią kanonu¹²⁴. Inni autorzy są bardziej radykalni w tej kwestii, stwierdzając iż od tej normy nie dopuszcza się żadnego wyjątku¹²⁵.

¹¹⁶ U. Navarette, *Missa pro populo et stipis alterius Missae eadem die celebratae (can. 951 § 1)*, Periodica 77 (1988), s. 176-177.

¹¹⁷ U. Navarette, *Missa pro populo...*, s. 176.

¹¹⁸ PCCICR, can. 896, Communicationes 15 (1983), s. 200-201; zob.: M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 385; J. Calvo-Álvarez, *Comentario al canón 951...*, s. 724; J.A. Cordien, T.J. Green, D.E. Heintschel, *The Code of Canon Law...*, s. 670; L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, poz. 3505.

¹¹⁹ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, t. 2, s. 401.

¹²⁰ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 380; E. Szafrowski, *Prawo Kanoniczne...*, s. 77; G. Damizia, *Commento al canone 951...*, s. 577; *Código de Derecho Canónico...*, s. 468-469; J.A. Cordien, T.J. Green, D.E. Heintschel, *The Code of Canon Law...*, s. 670; L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, poz. 3504.

¹²¹ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia...*, s. 380.

¹²² Sacra Congregatio pro Cultu Divino, *Declaratio In celebratione Missae de concelebratione*, 7 augusti 1972, AAS 64 (1972), s. 563; Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Firma in traditione quaedam capita de facultatibus ad missarum stipendia pertinentibus statuuntur*, 13 iunii 1974, AAS 66 (1974), s. 308-311.

¹²³ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne...*, t. 2, s. 401.

¹²⁴ L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, poz. 3504, przyp. 3.

¹²⁵ G. Damizia, *Commento al canone 951...*, s. 577.

LA BINAZIONE E LA TRINAZIONE NELLA LEGGE DELL'(ARCI)DIOCESI DI KATOWICE

S o m m a r i o

Il lavoro qui presentato riguarda il tema della legge sulla binazione e trinazione della Messa nella Diocesi di Katowice. Non è possibile, però, esaminare la questione solamente sulla base della legge diocesana, senz'aver presente tutto il contesto della legge universale della Chiesa, la quale è fonte di ogni precetto particolare.

Il Codice di Diritto Canonico, nel canone 905 ci ricorda che „non è lecito al sacerdote celebrare più di una sola volta al giorno” (Cfr. CDC, can. 905 § 1). Quindi la norma generale è che il sacerdote non celebri più di una sola volta al giorno, tranne i casi in cui il diritto lo consenta. Dai fonti risulta che nel territorio della Diocesi di Katowice tutti i sacerdoti, religiosi e diocesani, anche quelli che non sono membri del presbiterio della diocesi, ma sono solo di visita, hanno diritto alla binazione e trinazione in tutte le feste di precetto ogni volta quando vi è la necessità pastorale. Viene proibita la trinazione nei giorni feriali. Quando vi è il matrimonio o funerale il sacerdote può celebrare un'altra messa per il bene pastorale dei fedeli. Lo stesso riguarda il caso di malattia d'un sacerdote. La binazione è permessa nel Giovedì Santo per la Messa del crisma e nel Sabato Santo per la Veglia pasquale, come anche in occasione della visita pastorale del vescovo, ritiro o un particolare riunione di sacerdoti, funerale d'un sacerdote, etc. Un permesso speciale è stato dato per la binazione in un'gruppo dei fedeli e nella casa d'un malato grave che non può assistere alla Messa in chiesa.

Secondo le norme generali il sacerdote può tenere a se uno solo stipendio della Messa, a lui spetta decidere quale. Le offerte di Messa binata o della trinazione si manda alla Curia. Viene proibito ricevere le offerte della Messa celebrata nella casa d'un malato o quella in gruppo dei fedeli, neanche della Messa celebrata in occasione d'incontro di sacerdoti.

Le possibilità date dalla legge di celebrare più volte al giorno non dispensano dalla preparazione spirituale e dall'onore dovuto al Santissimo Sacramento. Per questo motivo è necessario osservare le norme della legge riguardanti ieiunio eucaristico che comincia almeno un ora prima della Comunione di prima Messa celebrata.